

هنجاريابي پرسشنامه ي بهريستي اجتماعي

دکتر غلامحسین حیدری^۱ و زیبا غنایی

هدف پژوهش حاضر، هنجاريابي تست بهريستي اجتماعي بر روی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامي واحد های استان مرکزی بود. برای این منظور از میان جامعه‌ی مورد مطالعه، تعداد ۶۳۲ نفر به روش نمونه برداری چند مرحله‌ای انتخاب شدند تا به پرسشنامه‌ی ۳۳ سوالی بهريستي اجتماعي کييز، پاسخ دهند. نتایج نشان داد که پایابي پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، برابر با ۰/۸۳ است. اعتبار سازه‌ای تست نيز، از طریق تحلیل عاملی نشان داد که تست مورد استفاده از ۵ عامل به نام های شکوفایی اجتماعی، پذیرش اجتماعی، انطباق اجتماعی، انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی اشباع شده است که سهم عامل نخست، بیشتر از دیگر عامل هاست.

واژه های کلیدی: بهريستي اجتماعي، شکوفایی اجتماعي، پذيرش اجتماعي

مقدمه

به طور کلی بهريستي^۱ ذهنی ارزیابی یک فرد از کیفیت تجربیات، آگاهی ها، ارتباط ها و سایر مسایل فرهنگی و مرتبط با ارزشمندیهای فرد در حیات اوست (دینر، ساح، لوکاس و اسمیت^۲، ۱۹۹۹ کييز، اشموتکین و ريف^۴، ۲۰۰۲). بهريستي ذهنی را ارزیابی فرد از ابعاد به هم وابسته اما از نظر تجربی مستقل، عاطفه مثبت، عاطفه منفی و رضایت زندگی فرد نيز تعریف کرده اند (هاریس و لاپتسی^۵، ۲۰۰۵). کييز و همکاران (۲۰۰۲)؛ مک گرگور و لیتل^۶ (۱۹۹۸)؛ ریان و دسی^۷ (۲۰۰۱) ريف^۸ (۱۹۸۹) واترمن^۹ (۱۹۹۳) و دیگر پژوهشگران ابعاد گوناگونی از احساس ذهنی بهريستي را مورد دقت قرار داده اند. کييز (۱۹۹۸) بهريستي اجتماعي را به عنوان گزارش شخصی افراد از کیفیت ارتباطات آنها با دیگران تعریف می کند. از ابتدا نيز بهريستي اجتماعي به عنوان ادراک افراد

۱- عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فراهان

2- Well being

6- McGregor & Little

3- Diener, Suh, Lucas & Smith

7- Ryan & Deci

4- Keyes, Shmotkin & Ryff

8- Ryff

5- Harris & Lightsey

9- Waterman

از یکپارچگی آنها با جامعه پذیرش دیگران، پیوستگی با اجتماع و احساس فرد از مشارکت با جامعه تعریف می شد (لارسون^۱ ۱۹۹۶). چنانچه در سال ۱۹۴۸ سازمان بهداشت جهانی، بهزیستی اجتماعی را یکی از چند متغیر کلی سلامت فرد تعریف کرد. مدل چند وجهی کیز (۱۹۹۸) از بهزیستی اجتماعی شامل پنج جنبه می شود که میزان کارکرد بهینه ی افراد را در عملکرد اجتماعی آنها معلوم می کند. پنج عنصر یا جنبه ی بهزیستی اجتماعی از نظر کیز (۱۹۹۸)، یعنی پیوستگی یکپارچگی پذیرش، تشریک مساعی و شکوفایی با اندازه های مربوط به سلامت روان مربوط هستند. کیز (۱۹۹۸) در ک کیفیت، سازمان بندی و قابل فهم بودن دنیا را عنصر پیوستگی و کیفیت ارتباط با جامعه را عنصر یکپارچگی در نظر می گیرد.

از نظر او شناخت و پذیرش دیگران، عنصر پذیرش و ارزش فرد به عنوان یک شریک اجتماع عنصر تشریک مساعی و سرانجام باور به تحول مثبت اجتماعی عنصر شکوفایی بهزیستی اجتماعی است. این عناصر می تواند وحدت اجتماعی، تشریک مساعی، پیوند اجتماعی و حس ظرفیت برای رشد مدام جامعه و میزان راحتی افراد را در پذیرش دیگران ارزیابی کنند (کیز، ۲۰۰۲، ۲۰۰۴، ۲۰۰۳، ۲۰۰۵) و در مجموع وجود یا عدم وجود سلامت روان را مطرح می کنند.

الزمات جامعه بویژه در سالهای اخیر، ایجاب می کند که در گزینش نیروی انسانی متخصص، از معیارهای اصولی و منطقی استفاده کرده و مسؤولیت ها به عهده ی کسانی گذاشته شود که نه تنها از نظر دانش تخصصی و تجربه، بلکه از نظر خصوصیات فردی، روانی و مهارت های اجتماعی واجد شرایط لازم و کافی برای اجرای شغل مورد نظر باشند. پرسشنامه کیز در این رابطه می تواند وسیله ی مناسبی برای اهداف پژوهشی و کاربردی باشد. با توجه به آنچه گذشت، ما در این پژوهش به دنبال بررسی اعتبار و پایایی این پرسشنامه و تهیه نرم مناسب برای نمرات آن بوده ایم.

روش

جامعه ی آماری، نمونه و روش نمونه گیری

جامعه ی آماری این پژوهش، تمامی دانشجویان دانشگاه های آزاد استان مرکزی در سال ۱۳۸۵ بودند. با توجه به اینکه این پژوهش از نوع عامل یابی است و ماهیت این گونه پژوهش ها ایجاب می کند تا حجم گروه نمونه زیاد باشد بنابراین، تعداد ۷۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه های آزاد

واحد های ساوه، تفرش، فراهان و کمیجان با روش نمونه گیری چند مرحله ای و با رعایت نسبت نمونه گیری انتخاب شدند تا مورد مطالعه قرار گیرند.

ابزار

ابزار مورد نظر در پژوهش حاضر، پرسشنامه ی ۳۳ سوالی بهزیستی اجتماعی است که توسط کیز (۱۹۹۸) بر اساس مدل نظری خود از سازه ی بهزیستی اجتماعی، تهیه شده است. او طی دو مطالعه بر روی دو نمونه ی ۳۷۳ و ۲۸۸۷ نفری در آمریکا، با استفاده از تحلیل عوامل، مدل ۵ بعدی به کار رفته در پرسشنامه خود را از نظر تجربی مورد تایید قرار داده است. در این مقیاس، ۶ گویه مربوط به عامل مشارکت اجتماعی، ۷ گویه، مربوط به انسجام اجتماعی، ۷ گویه، عامل پذیرش اجتماعی و ۶ گویه، مربوط به عامل انطباق اجتماعی است. از آنجا که مفهوم بهزیستی اجتماعی جدید است، برسیهای کمی بر روی ویژگی های روان سنجی این ابزار انجام شده است.

جدول ۱: ماتریس همبستگی بین خود هم مقیاس های پرسشنامه ی بهزیستی اجتماعی

مشارکت 社会效益ی اجتماعی	انطباق 社会效益ی اجتماعی	انسجام 社会效益ی اجتماعی	مشارکت 社会效益ی اجتماعی	کل
$r = .1$	$r = .492$	$r = .476$	$r = .468$	$r = .360$
شکوفایی اجتماعی	.	$\alpha = ...$	$\alpha = .01$	$\alpha = .01$
پذیرش اجتماعی	$r = 1$	$r = .450$	$r = .514$	$r = .464$
انطباق اجتماعی	.	$\alpha = .01$	$\alpha = .01$	$\alpha = .01$
انسجام اجتماعی		$r = .315$	$r = .448$	$r = .689$
مشارکت اجتماعی	.	$\alpha = .01$	$\alpha = .01$	$\alpha = .01$
		$r = 1$	$r = .358$	$r = .749$
		.	$\alpha = .01$	$\alpha = .01$
			$r = 1$	$r = .686$
			.	$\alpha = .01$

با محاسبه ی نسبت واریانس تبیین شده توسط عامل های مشترک برای همه ی متغیرها و استفاده از تحلیل مولفه های اصلی و منظور کردن همه ی عامل ها در مدل مورد نظر، ارزش ویژه ی یک عامل

را بددست آورديم. اين ارزش نشان می دهد که عامل مورد نظر تا چه حد در تبيين واريانت مشترک سهيم است. يافته ها نشان می دهد که عامل يکم بيشتر از عامل های ديگر، واريانت كل را تبيين می کند. از طرف ديگر، شب نمودار اسکري نشان می دهد که اگرچه سهيم عامل يکم و دوم در واريانت كل متغيرها بيشتر است اما، نمودار از عامل پنجم به بعد شب خود را از داده است. بنابراین به نظر می رسد که استخراج ۵ عامل قابل توجيه است.

در اين پژوهش، برای تفسير عاملها کمترین مقدار اين ضريب $0/3$ درنظر گرفته شده است. به عبارت ديگر، هر عامل از متغيرهاي تشکيل شده است که باز عاملي آنها بيشتر از $0/3$ است (جدول ۲). چنانکه در جدول ۲ دیده می شود، کمترین و بيشترین ميزان اشتراك برابر با $0/16$ و $0/98$ به ترتيب متعلق به پرسشهاي 13 و 33 است. همچنين، اين 5 عامل بر روی هم $46/3$ درصد از كل واريانت متغيرها را تبيين می کند. پس از آنکه عامل های پنجگانه، استخراج شد با استفاده از روش واريماکس، مجموعه ی پرسشهاي که به طور مشترك با يك عامل، همبسته هستند استخراج شد. عامل اول که شامل سوال های ($5, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 26$ و 30) بود، شکوفايي اجتماعي ناميده شد. عامل دوم که سوال های ($3, 10, 11, 13, 14, 15, 16$ و 27) را در بر می گيرد، پذيرش اجتماعي نام گرفت.

سوال های ($2, 28, 31$ و 32) که واريانت مشترك عامل سوم را تبيين می کنند، انطباق اجتماعي نام گرفت. عامل چهارم که شامل سوال های ($1, 6, 8, 9, 11, 12, 19$ و 33) بود، انسجام اجتماعي نامگذاري شد و مشارکت اجتماعي به عامل پنجم که شامل سوال های ($4, 12, 14, 15, 16$ و 27) بود، اختصاص یافت.

نمره های خامی که پس از اجرای تست به دست می آید، قابل تفسير نیست. برای اينکه تفسير نمره های خام آزمون به درستی انجام گيرد یا به عبارتی وضع نسبی و مرتبه ی فرد در يك گروه مرجع مناسب، مشخص شود، باید نمره های خام را به کار کرد يك يا چند گروه مرجع که اصطلاحا نرم خوانده می شود، مربوط ساخت. در اين پژوهش، با توجه به ماهيت نمره گذاري پرسشنامه، نرم مورد نياز، هم به صورت نمره های استاندارد و هم به صورت نرم های صدق کي نمایش داده شده است. اين جداول نرمی معمولا با توزيع فراوانی، ستون فراوانی تراکمی و در نتيجه درصد تراکمی شروع و به نرم های استاندارد، خاتمه می یابد. نتایج حاصل از اين نرم يابی، در جدول 4 نمایش داده شده است.

**جدول ۲: عامل های چرخش یافته ی مجموعه ی ۵۶
سوالی باشیوه ی واریماس**

سوال ها	عامل یکم	عامل دوم	عامل سوم	عامل چهارم	عامل پنجم
۱۸	۰/۷۹۴				
۵	۰/۷۰۶				
۲۵	۰/۶۵۹				
۷	۰/۶۵۵				
۲۱	۰/۶۱۹				
۲۰	۰/۵۳۷				
۲۹	۰/۵۱۵				
۱۷	۰/۳۹۹				
۲۶	۰/۸۰۷				
۲۴	۰/۶۹۳				
۲۲	۰/۶۸۸				
۳۰	۰/۶۸۶				
۲۳	۰/۵۸۵				
۳	۰/۴۵۲				
۱۰	۰/۴۰۸				
۳۱	۰/۵۵۸				
۲	۰/۵۳۰				
۳۲	۰/۴۷۵				
۲۸	۰/۴۷۰				
۹	۰/۶۵۹				
۱	۰/۶۳۱				
۱۹	۰/۶۲۵				
۱۱	۰/۵۸۹				
۳۳	۰/۵۱۹				
۶	۰/۴۹۸				
۸	۰/۳۵۲				
۱۳	۰/۲۷۹				
۱۲	۰/۵۸۷				
۱۶	۰/۵۱۸				
۴	۰/۵۱۴				
۲۷	۰/۴۸۱				
۱۵	۰/۴۲۲				
۱۴	۰/۳۷۱				

جدول ۳: مشخصه های آماری نهایی مجموعه ۵۶ سوالی با اجرای روش PC

سوال	اشتراک	عامل	ارزش ویژه	درصد واریانس	درصد تراکمی	درصد واریانس	مشترک
۱	.۴۲	۱	۷/۶۳۸	۲۳/۱	۲۳/۱	۴۹/۸	
۲	.۳۵	۲	۲/۵۲۱	۷/۶	۳۰/۷	۱۶/۴	
۳	.۴۴	۳	۲/۰۴۸	۶/۲	۳۶/۹	۱۳/۴	
۴	.۳۲	۴	۱/۵۹۹	۴/۸	۴۱/۷	۱۰/۴	
۵	.۵۲	۵	۱/۵۱۰	۴/۶	۴۶/۳	۹/۹	
۶	.۳۰						
۷	.۵۳						
۸	.۳۳						
۹	.۴۷						
۱۰	.۵۳						
۱۱	.۳۷						
۱۲	.۴۵						
۱۳	.۱۶						
۱۴	.۳۲						
۱۵	.۴۳						
۱۶	.۳۳						
۱۷	.۴۹						
۱۸	.۶۸						
۱۹	.۴۵						
۲۰	.۴۲						
۲۱	.۵۱						
۲۲	.۵۸						
۲۳	.۵۳						
۲۴	.۵۶						
۲۵	.۵۲						
۲۶	.۶۹						
۲۷	.۳۹						
۲۸	.۶۸						
۲۹	.۴۱						
۳۰	.۵۳						
۳۱	.۳۹						
۳۲	.۴۸						
۳۳	.۹۸						

جدول ۴: تبدیل نمره های خام به نرم های صدکی و نمره های استاندارد برای کل گروه نمونه

نمره های خام	Z	نمره های Z	نمره های درصدی	رتبه های درصدی	نمره های خام	Z	نمره های Z	رتبه های درصدی
۴۸	-۳/۱۳	-۰/۰۸	۸۵	-۰/۱۰	۴۵/۶			
۵۲	-۰/۷۹۹	-۰/۲۴	۸۶	-۰/۰۲	۴۸/۹			
۵۳	-۲/۷۲	۰/۴	۸۷	۰/۰۶	۵۱/۸			
۵۶	-۲/۴۷	۰/۶۴	۸۸	۰/۱۴	۵۴/۳			
۵۷	-۲/۳۹	۰/۹۵	۸۹	۰/۲۲	۵۷/۲			
۵۸	-۲/۳۱	۱/۲۷	۹۰	۰/۳۰	۶۰/۴			
۵۹	-۲/۲۳	۱/۵۸	۹۱	۰/۳۹	۶۴			
۶۰	-۲/۱۵	۱/۹	۹۲	۰/۴۷	۶۷/۲			
۶۱	-۲/۰۶	۲/۳	۹۳	۰/۵۵	۷۰/۲			
۶۲	-۱/۹۸	۲/۹	۹۴	۰/۶۳	۷۲/۸			
۶۳	-۱/۹۰	۳/۴	۹۵	۰/۷۱	۷۵/۲			
۶۴	-۱/۸۲	۳/۹	۹۶	۰/۷۹	۷۸			
۶۵	-۱/۷۴	۴/۵	۹۷	۰/۸۸	۸۰/۴			
۶۶	-۱/۶۶	۵/۱	۹۸	۰/۹۶	۸۱/۶			
۶۷	-۱/۵۷	۶/۱	۹۹	۱/۰۴	۸۳/۱			
۶۸	-۱/۴۹	۶/۹	۱۰۰	۱/۱۲	۸۵/۳			
۶۹	-۱/۴۱	۷/۵	۱۰۱	۱/۲۰	۸۷/۸			
۷۰	-۱/۳۳	۸/۴	۱۰۲	۱/۲۸	۹۰			
۷۱	-۱/۲۵	۹/۴	۱۰۳	۱/۳۷	۹۱/۸			
۷۲	-۱/۱۷	۱۰/۶	۱۰۴	۱/۴۵	۹۳/۴			
۷۳	-۱/۰۸	۱۲	۱۰۵	۱/۵۳	۹۴/۷			
۷۴	-۱	۱۳/۴	۱۰۶	۱/۶۱	۹۵/۷			
۷۵	-۰/۹۲	۱۵/۴	۱۰۷	۱/۶۹	۹۶/۴			
۷۶	-۰/۸۴	۱۷/۸	۱۰۸	۱/۷۸	۹۷/۲			
۷۷	-۰/۷۶	۲۰/۲	۱۰۹	۱/۸۶	۹۷/۷			
۷۸	-۰/۶۷	۲۳	۱۱۰	۱/۹۴	۹۸/۴			
۷۹	-۰/۵۹	۲۶/۳	۱۱۱	۲/۰۲	۹۹			
۸۰	-۰/۵۱	۲۹/۴	۱۱۲	۲/۱۰	۹۹/۴			
۸۱	-۰/۴۳	۳۲/۵	۱۱۳	۲/۱۸	۹۹/۶			
۸۲	-۰/۳۵	۳۵/۲	۱۱۴	۲/۳۵	۱۰۰			
۸۳	-۰/۲۷	۳۸/۲						
۸۴	-۰/۱۸	۴۲/۱						

بحث و نتیجه گیری

از ابتدا نیز بهزیستی اجتماعی به عنوان ادراک افراد از یکپارچگی آنها با جامعه، پذیرش دیگران پیوستگی با اجتماع و احساس فرد از مشارکت با جامعه تعریف می شد. بهزیستی اجتماعی را به عنوان گزارش شخصی افراد از کیفیت ارتباطات آنها با دیگران تعریف کرده اند (کیز، ۱۹۹۸). کیز (۱۹۹۸) در ک کیفیت، سازمان بندی و قابل فهم بودن دنیا را عنصر پیوستگی و کیفیت ارتباط با جامعه را عنصر یکپارچگی در نظر می گیرد. مدل چند وجهی کیز (۱۹۹۸) از بهزیستی اجتماعی شامل پنج جنبه می شود که میزان کارکرد بهینه‌ی افراد را در عملکرد اجتماعی آنها معلوم می کند. پنج عنصر یا جنبه‌ی بهزیستی اجتماعی از نظر کیز، یعنی پیوستگی، یکپارچگی پذیرش، تشریک مساعی و شکوفایی با اندازه‌های مربوط به سلامت روان مربوط هستند.

به نظر می رسد با توجه به یافته‌های این پژوهش، پرسشنامه‌ی بهزیستی اجتماعی، از پایایی مناسب برخوردار بوده و می توان گفت که این وسیله، بهزیستی اجتماعی را با درجه‌ی قابل قبولی از دقت اندازه گیری می نماید. از آنجا که هر ضریب پایایی را می توان مستقیماً به صورت درصد پراش نمره‌ها که به منابع مختلف اختصاص دارد، تفسیر کرد. بنابر این، می توان نتیجه گرفت که ۸۳ درصد تغیرات، به تغییرات واقعی بین آزمودنی‌ها (یعنی تفاوت‌های واقعی آنان در صفتی که آزمون اندازه می گیرد) و ۱۷ درصد بقیه به خطاهای تصادفی، بستگی دارد.

از سوی دیگر، چون برای برآورد پایایی از آلفای کرونباخ که مبتنی بر میزان سازگاری میان سوال‌های پرسشنامه است استفاده شده، ضریب به دست آمده نشان دهنده‌ی همسانی درونی مواد پرسشنامه نیز می باشد. محاسبات مربوط به بررسی اعتبار نشان داد محتوا پرسشنامه از ۵ عامل با بارهای عاملی حداقل 0.3 اشباع شده است. این ۵ عامل بر روی هم $46/3$ درصد از کل واریانس را تبیین می کند؛ به عبارتی، تنها $46/3$ درصد پرسشنامه می تواند خصیصه‌ی بهزیستی اجتماعی را اندازه گیری کند و $53/7$ درصد بقیه مربوط به سازه‌های دیگری غیر از بهزیستی اجتماعی است.

ماتریس عاملی نشان داد عامل یکم تست با $23/1$ درصد، دارای بیشترین بار عامل است. نامگذاری عامل‌ها براساس نظریه‌ی کیز (۱۹۹۸) انجام گرفت. بر پایه‌ی این نظریه و با استفاده از چرخش واریماکس، همچنین بر اساس ملاک‌های بیان شده، ۵ عامل به ترتیب زیر استخراج شد: تعداد هشت سوال در اولین عامل «شکوفایی اجتماعی»، جمع شده اند. سوال‌های $۳، ۱۰، ۲۲، ۲۳$ و $۲۴، ۲۶$ و ۳۰ به شدت با عامل دوم «پذیرش اجتماعی» مرتبط اند، مجموعه پرسش‌های عامل سوم

آزمون، «انطباق اجتماعی» را اندازه گیری می کند ، واریانس مشترک عامل چهارم «انسجام اجتماعی» را سوال های ۱، ۶، ۹، ۸، ۱۱، ۱۳ و ۳۳ تبیین می کند. عامل پنجم (شامل ۶ پرسش) را که با متغیرهایی مانند تشکیلات اجتماعی اشباع شده است می تواند «مشارکت اجتماعی» را ارزیابی کند.

منابع

- Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., & Smith, H. L. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125, 276-302.
- Harris, P. R., & Lightsey, O. R. (2005). Constructive thinking as a mediator of the relationship between extraversion, neuroticism, and subjective well-being. *European Journal of Personality*, 19, 409- 426.
- Keyes, C. L. M. (1998). Social well-being. *Social Psychology Quarterly*, 2, 121-140.
- Keyes, C. L. M. (2003). Complete mental health: An agenda for the 21st century.
- Keyes, C. L. M. (2004). The nexus of cardiovascular disease and depression revisited: The complete mental health perspective and the moderating role of age and gender. *Aging and Mental Health*, 8, 266-274.
- Keyes, C. L. M. (2005). Mental illness and or mental health? Investigating axioms of the complete state Model of Health. *Journal of Consoling and clinical psychology*, 73(3), 539-548.
- Keyes, C. L. M. (2002). The mental health continuum: from languishing to flourishing in life. *Journal of Health and Social Research*, Vol.43, pp.207-222.
- Keyes, C. L. M., Shmotkin, D., & Ryff, C. D. (2002). Optimizing well-being: The empirical encounter of two traditions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82, 1007- 1022.
- Keyes, C. M. & shapira, A. (2004), Social well-being in the U.S.: A descriptive Epidemiology. In Orville Brim, Carol D. Ryff & Ronald c. Kessler (Eds), *Heal thing are you? : A national study of well-being of Midlife*. University of Chicago press.
- Larson, J. S. (1996). The World Health Organization's definition of health: Social versus spiritual health. *Social Indicators Research*, 38, 181-192.
- McGregor, I., & Little, B. R. (1998). Personal projects, happiness, and meaning: On doing well and being yourself. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 494-512.

- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review of Psychology*, 52, 141-166.
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 1069-1081.
- Waterman, A. S. (1993). Two conceptions of happiness: Contrasts of personal expressiveness (eudaimonia) and hedonic enjoyment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64, 678-691.
- World Health Organization. (1948). *World Health Organization constitution*. In Basic Documents. Geneva: Author.